

Styreleder Harald Morks tale til Årsmøtet i Nortura BA 23. april 2008

Etter 2007- vårt første hele driftsår med et resultat langt under forventning, - er det grunn til å spørre: Hva lykkes vi med? Og ikke minst: hva har vi ikke lykkes med? For våre eiere har året vært godt: vi har aldri utbetalt så mye som i år. Driftsresultatet derimot er for dårlig til å opprettholde dagens nivå og sikre Norturas videre utvikling.

Kjøtt og eggprodusenter - eierne av Nortura- har siste året fått hele 118 mill kroner mer i ytelse fra konsernet. Med rette kan vi si at 2007 har vært et godt år for bonden – men et dårlig år for konsernet.

Dette er en realitet konsernstyret ikke er fornøyd med. En negativ utvikling akkumulerte gjennom hele året, og økte sterkt de to siste månedene. Det tunge driftsfokuset glapp under E.coli-saken i 2006, og vi har ikke klart å ta det skikkelig tilbake. I tillegg gikk vi inn i 2007 med et avvik fra avtalt engrospris på gris på 6 kr. pr. kilo. Svinekjøttmarkedet kom raskt tilbake i balanse og økte råvareprisen mye raskere enn hva vi klarte å ta ut i økte priser i sluttmarkedet. Økt råvarepris på svinekjøtt ble derfor finansiert over bunnlinja i konsernet.

Selv om aktiviteten gjennomgående var høyere i 2007 enn i 2006, var det allikevel mindre enn budsjettet. Isolert sett var ikke avviket stort, men når Nortura har industriell overkapasitet, gir et lite avvik stort utslag. Strukturtiltakene som er gjennomført på løpende bånd siden år 2000, blir nå innhentet av kostnadsutviklingen. Ny store og krevende strukturtiltak må gjennomføres.

Styret har utfordret konsernsjefen til å komme opp med tiltak for å sikre budsjettoppnåelse for inneværende år. Med dagens leveringsbetingelser vil ytelsen til oss eiere øke med 80 mill. kroner i inneværende år. Men tallenes klare tale så langt viser at styringsfarten inn i 2008 er for svak for å nå en slik målsetning og samtidig sikre Norturas videre utvikling. Det haster med å etablere positiv kontantstrøm fra drifta. En kjent partisekretær sa en gang fra talerstolen fagbevegelsen-fagbevegelsen-fagbevegelsen. Mitt utsagn blir drift-drift-drift. Bare gjennom god daglig drift kan vi opprettholde en sterk posisjon både hos bonden og hos forbrukeren.

I desember 2007 ble vår nye strategiplan fram til 2011 vedtatt. Arbeidet ble mer omfattende enn først antatt. Siden forrige strategiprosess har det kommet til nye strategiområder som samfunnsansvar, klima og miljø, og omdømme. Men den kanskje aller største forskjellen fra tidligere er at Nortura skal være et merkevarekonsern. Merkevarenes verdi gir oss et handlingsrom og en kraft konkurrentene våre ikke har. Vi skal selvsagt bygge videre på de gode merkevarene vi har PRIOR OG GILDE, men også utvikle nye i dialog med dagligvarehandelen. Aldri før har vi satset mer på nye konsepter og produkter. Grunnlaget for en slik markeds-offensiv må skapes i drifta gjennom trøkk i industriell effektivisering. I tillegg er vekstambisjonene tydeligere formulert i denne planen enn i de foregående. Å bli låst i en situasjon der våre lønnskostnader alene innebærer et effektiviseringsbehov på 150 millioner kroner årlig, er umulig å handtere over tid uten vekst.

Det er hyggelig å konstatere at vi holder tempo og omfang i å ta ut synergier i fusjonen – 43 mill kroner i 2007 og vi holder målsatt fart også i år. En markedsutvikling på kylling med 26 prosent omsetningsvekst i

2007 ut fra Prior Norge er et eventyr. – og det er ingen signaler som tilsier at det ikke skal vokse enda mer. Å sikre marked,- og finansiell styrke til å møte denne enorme etterspørselen, var en av de viktigste grunnene til at Priorprodusentene gikk inn i fusjonen - selv om vi ikke direkte kan tilbakeføre dette som en fusjonsgevinst. Produktutvikling og godt arbeid i markedet er også en viktig del i dette bildet.

For første gang har vi underdekning i totalmarkedet på alt: svin, storfe, småfe, kylling og egg, men det er spesielt merkbart for de grasbaserte produksjonene. Trenden har vi registrert over noe tid, og langtidsprognoser for storfekjøttmarkedet og lammemarkedet gir grunn til bekymring. Samtidig viser den siste rapporten til Landbrukets utredningskontor "Kjøttprodusentenes produksjonsplaner", at det er vilje til offensiv satsning på sau og storfe blant bønder under forutsetning av at økonomien i produksjonen styrkes. I innspill til årets jordbruksforhandlinger har vi pekt på en rekke tiltak som kan gi "rask" respons for å øke kjøttproduksjonen i tillegg til forslag om å øke engrosprisen med 5 kroner pr. kilo. for storfe og lam. Næringen må innfri den viktigste oppgaven som er tillagt norsk landbruk: nok norske råvarer til norske forbrukere. Ja – dette er et ufravikelig krav for å beholde en "standing" i opinionen. I sin tur vil dette ha betydning for rammebetingelser og premisser for landbruket som politisk næring.

Lite nyetablering gir begrenset ny råvaretilgang og fører til skjerpet konkurranse i tilførselsmarkedet. Konkurrenter har etablert ny industrikapasitet i de mest dyretette og markedsnære områdene og legger til rette for en gunstig kostnadsstruktur i sin virksomhet forutsatt at kapasiteten utnyttes. I svinekjøttmarkedet har kampen om produsenter bokstavelig talt gått fra gard til gard.

Dette er en kjempeutfordring for oss.

Kostnadsbetinget avregning er grunnlaget for våre leveringsbetingelser. Gjennom åra har vi lagt mye energi i å regne på dette, og det er ikke enkelt å trekke helt klare grenser for hva som er innenfor og hva som er utenfor begrepet. Sikkert er det at etter hvert som begrepet kostnadsbetinget avregning tøyas, gir en seg ut i et minelagt landskap der muligheten for å gå på en smell er åpenbar. Allikevel må vi operere i dette landskapet. Stadig mer gris blir produsert hos færre, men større produsenter. Mister vi disse til våre konkurrenter, taper vi som er små, også. Alle tilførte kilo er viktige, men for å sikre de forretningsmessige forutsetningene så er de små produsentene mer avhengig av de store enn omvendt. Bildet er mer nyansert jeg vet det, men allikevel - dette må vi forholde oss til.

Styret valgte å innføre en årskvantsbonus på smågris. Diskusjonen har gått rimelig varmt i organisasjonen i ettertid, forsterket av at en ikke så muligheter for å tilføre friske midler i første omgang.

Det vanskelig å være skråsikker, og jeg vil advare mot det også på dette området. Men det er nødvendig å ha løpende dialog i organisasjonen om tiltak i tilførselsmarkedet. Det er garantert ikke siste gang vi må gjøre vanskelige avveininger. Vi må finne løsningene sammen slik at vi kan realisere vår strategi, beholde volumene og bevare samholdet i organisasjonen.

La meg sitere Ole Hvamstad: "Et samvirke er en samling av egoistiske kapitalister som legger til grunn at en oppnår mer ved å stå sammen i et

marked, enn det en gjør hver for seg". Vårt langsiktige mål om "best pris" står fast, gjelder alle produsentgrupper og vi skal stå sammen om å nå målet!

I mai åpner Bjerka-fabrikken, og avløser Brønnøysund, Mosjøen og Bodø. Fremdeles har vi overkapasitet totalt sett med store variasjoner. På Hærland kjøres det 3 skift hver dag, mens andre fabrikker har 3-dagers uke. Administrasjonen utreder muligheten for å bygge en ny fabrikk i Midt-Norge for å erstatte flere mindre og eldre fabrikker. En ny fabrikk i Midt-Norge kan ha et stort økonomisk potensial om 3-5 år. Det kreves grundig utredning og forankring for å kunne gjennomføre et slikt strukturtiltak. Å beslutte tidenes hittil største investering i Trøndelag når den daglige driften ikke gir inntjening kan bli vanskelig - for ikke å si umulig. Vi må begynne å tjene penger for å sikre Norturas videre industrielle utvikling!!

Mens vi jakter de store struktureffektene er det helt nødvendig å gjennomføre de mindre strukturgrepene når, og så langt det er forsvarlig.

Ingen vet bedre enn oss at landbruket er en politisk næring.

Utfordringene er å balansere innenfor en politisk ramme samtidig som vi konkurrerer i et fritt marked.

Nasjonale politiske rammer legges innenfor det handlingsrommet internasjonale avtaler gir: WTO avtalen gir føringer og begrensninger i det nasjonale handlingsrommet. EØS avtalens utviklingsklausul gir anledning til å øke importadgangen til Norge fra EU.

Doharunden er forhandlet i seks år og er en virkelig utholdenhetsøvelse . Gang etter gang er det bygd opp forventninger om et gjennombrudd uten at det har skjedd. Medlemslandenes ønsker strekker seg fra å sikre produksjon av mat til egen befolkning, til full frihandel og markedsadgang for et offensivt eksportlandbruk. Det gjør forhandlingene særdeles kompliserte. Allikevel har forhandlingene stadig gått videre, og det er en utbredt oppfatning at en teknisk sett nå har en ferdig avtale på landbruk. Nortura har lagt ned mye krefter for å bidra til best mulig løsninger særlig knyttet til behandlingen av sensitive produkter. NAMA / industriforhandlingene henger noe etter. Dette er to helt atskilte forhandlingsområder, men det er sannsynlig at det i en slutfase blir en viss vekting mellom interesser innenfor de to områdene.

For to uker siden deltok jeg i et møte i de europeiske landbruksorganisasjonene COPA / COGECA i Brussel. Med stor fransk intensitet oppfordret COPA lederen til bondeaksjoner mot det som vurderes som dramatiske utfordringer for EU – landbruket i avtaletekstene. Ryktene går om et ministermøte i Geneve 19. mai og det er ikke ei eneste hotellseng å oppdrive i WTO hovedstaden den uka. Om dette bare er nok en øvelse i utholdenhet eller om det virkelig foreligger en avtale i løpet av dette året, blir bare spekulasjoner.

Det har i det siste vært mer oppmerksomhet på begrensningen i Gul boks – AMS i gjeldende WTO avtale. AMS rommer for Norges vedkommende 11,449 milliarder kroner. Forskjellen mellom norske administrerte priser, - målpriser og verdensmarkedsprisen notifisert i 86 - 88 kan ikke overstige dette nivået. Under forberedelse til årets jordbruksforhandlinger er det tilgjengelige rommet i AMS beregnet – altså rommet for målprisøkninger. Tallet har endret seg fra 50 millioner til

kanskje så mye som 700 millioner før en er i taket. Dette er etter en har ajourført notifiseringen fra norsk side til og med 2004, og ryddet i grunnlaget for videre notifisering.

Fra Norturas side ble begrensninger i tilgjengelig AMS sett på som kritiske i forhold til:

1. Å sikre kostnadskompensasjon i primærproduksjonen
2. Å sikre inntektsutvikling i landbruket og grunnlag for økt kjøttproduksjon gjennom økte markedspriser.

Vi vurderte faren for et nytt "kyllinggrep" mot våre produksjoner for å sikre AMS rom, som overhengende. Nortura har behov for avklarte forutsetninger både for vår rolle som forvalter av markedsordningene og for forretningsvirksomheten.

Gjennom vår kunnskap har Nortura vært førende i arbeidet med å utrede alternative markedsordninger. Forslagene er spilt inn til faglagene foran årets jordbruksoppgjør som en del av helheten, - samsvar mellom forslag til engrosprisøkninger og AMS rom for at de kan realiseres. Vi foreslår at avtalepartene setter i gang arbeidet for å endre markedsordningene etter årets oppgjør slik at de kan gjennomføres i 2009. Ja – vi stresser tidsfaktoren – men det er utelukkende fordi for at et sikkerhetsnett i ei ny markedsordning blir dårligere jo lengre tid det tar før den er på plass. Med fast AMS ramme på 11,449 milliarder og stadig økende kostnader blir det konsekvensen. Norske bønder skal ha en inntekt det går an å leve av, derfor vår offensive rolle for å endre markedsordningen.

Det internasjonale prisbildet på mat er i endring. Årsaken er etterspørselsvekst samt økende bruk av jordbruksarealer til

energiproduksjon som gir høye internasjonale matpriser. Kjøttprisen henger etter, og med økte forkostnader i kraftforbaserte produksjoner fører det til konkurser blant svin og kyllingprodusenter verden over. Det er allikevel langt igjen til prisene på kjøtt internasjonalt når samme nivå som i Norge, men til og med Dagens Næringsliv slår fast i sine makrobetraktninger at prisen på matvarer vil øke betydelig. Dette bør gi norsk landbruk noen muligheter!

Men det er allikevel de fattigste av de fattige dette går verst ut over – de som allerede bruker 90% av sine inntekter til mat og som nå må forholde seg til en dobling av matvareprisene på to år. Egenproduksjonen av mat i disse landene er ofte slått ut av dumpingeksport fra store ateksportører, eller velmenende "nødhjelp" akkurat når den nasjonale produksjonen er klar for omsetning. På lengre sikt er økte matpriser av det gode også i fattige land. Hvis økt landbruksproduksjon blir stimulert og subsidiert eksport avvikles, bidrar økte matpriser til at de nasjonale markedene igjen kan fungere. Vi må framheve samvittighetsperspektivet i dette; verdens rikeste land må sørge for å mette egne munnar med egen basis matvareproduksjon.

Nortura har engasjert seg i et utviklingsprosjekt i Uganda – et prosjekt basert på vår samvirkemodell for å sikre at kjøttprodusentene får rettmessig del i verdiskapingen. Målet er å utvikle storfekjøttproduksjon først og fremt med tanke på nasjonal omsetning, På sikt kan markedene tenkes utvidet til nabolanda og kanskje til Europa. Prosjektet er finansiert ved betydelige midler både fra NHO, norske myndigheter og Verdensbanken, og dekker også kostnadene for våre fagfolk.

Dette er på mange måter å starte på scratch. I 30 år har Uganda ligget langt tilbake i utvikling etter at Idi Amins terrorregime utryddet store deler av den ressurssterke befolkningen. De naturgitte forholda ligger godt til rette for storfekjøttproduksjon. Landet er frodig, og den lokale storferasen er velegnet for kjøttproduksjon. Men å sikre dyrehelsen er helt avgjørende. Å gjerde inn områder der en har kontroll på smittesituasjonen er et nødvendig tiltak. Moderne slakterier må etableres som en del av prosjektet. I tillegg ligger utfordringer i distribusjon og utvikling av markedet. Nortura stiller storfelinja fra Granvin til disposisjon. Dette er å ta et større, meningsfylt samfunnsansvar, og blir interessant å følge med videre.

Tidligere konsernsjef Axel Krogvigs lønns- og pensjonsforhold ble 28.mars et nyhetsoppslag etter å ha vært tilgjengelig i Norturas årsmelding i mer enn en måned. Axels avtaler er redegjort for i årsmeldingene fra Gilde siden år 2000. Kostnadene som er ført til utgift i regnskapet og oppført som gjeld i balansen er en beregning av "nåverdien" av de totale forpliktelser for Nortura overfor Axel Krogvig i hans levetid. Nortura er forpliktet til å utgiftsføre denne kostnaden etter god regnskapsskikk. Vi konkurrerer om tilførsler, vi konkurrerer om forbrukerne, vi konkurrerer om arbeidskraft og ja: - vi må også konkurrere om toppledere . I virkelighetens verden er avtalene våre definitivt vanlige ansettelsesvilkår for ledere på konsernsjefsnivå. Alternativet er at avtaler om tilleggspensjon konverteres til tilsvarende høyere lønn. Slike løsninger blir sannsynligvis dyrere for Nortura.

I fusjonsavtalen er det nedfelt at vi innen tre år skulle vurdere eierorganisasjonen. Styret fremmer allerede i år et forslag til organisasjonsendringer for årsmøtet. Ved å etablere en felles

organisasjonsstruktur på eiersiden, får vi slutført fusjonen. Forslaget som fremmes er godt forankret gjennom den organisasjonsmessige behandling som er gjennomført. Den nye modellen innebærer viktige forutsetninger for å utvikle en god og felles organisasjonskultur.

Nortura er blant landets aller største og mest profilerte næringsmiddelbedrifter. Vi omsetter for nær 16 milliarder kroner årlig og er avhengig av omdømme og tillit hos forbrukere, våre kunder og leverandører og våre myndigheter hver eneste dag. Som eiere må vi aldri glemme det, og vi tillitsvalgte har et særlig ansvar. Det er i den seinere tid skapt et inntrykk av at Nortura nærmest er i ferd med å gå opp i liminga. Dette vil jeg sterkt beklage.

Da Rune Haram valgte å trekke seg fra styret 1. mars begrunnet han dette i at han var uenig i styrets handtering av fusjonsforutsetningene og prisstrategi, tross for at alle vedtak i tilknytning til disse spørsmålene er enstemmige. Det er ikke grunnlag for slike påstander verken hva gjelder etterlevelse av fusjons forutsetningene, oppbygging av egenkapital eller store skjevheter i prisutvikling mellom produksjoner. Jeg setter min lit til at årsmøte gir klare føringer for den videre utvikling av Nortura og velger en leder og et styre på det grunnlaget.

Jeg minner i den forbindelse om Norturas kjerneverdier:

POSITIV – tar alt i beste mening og har en positiv åpen tilnærming i saker, til alle eiere og produksjoner - store som små.

PÅLITELIG – administrasjonen og styret i Nortura er etterrettelig og til å stole på. Her drives ikke trikse/mikse eller lureri av noe slag.

MÅLRETTET – Nortura søker de muligheter som ligger i fusjonen til beste for alle eierne.

NYSKAPENDE – vi skal gå først i sporet der ingen har gått før. Nortura er en god strategisk ide, og vi skal lykkes i å realisere den.

2007 og året så langt, har vært særdeles innholdsrikt og utfordrende sett fra mitt ståsted. Det aller meste arkiveres under etter hvert stort mangfold av leder- og livserfaring.

Jeg ønsker også å benytte anledningen til å rette en takk til alle våre 7300 medarbeidere som hver dag gjør en stor innsats for Nortura. Jeg vet dere er utrolig stolte over å jobbe i ett av landets største og mest velrenomerte selskap, og at dere har tillit til at vi som eiere har en fast hånd i styringa av Nortura. Jeg er sikker på at årsmøtet vil være den tilliten verdig.

Godt årsmøte!!